

قەناتى كوردو

ژ نفیسینا جویس بلاو

عبد السلام علي ميرزا
ژ تپین لاتی وەرگێرایه

کالین خوه ب تهرکینه و بهر ب باکورفه ههپه و پیشی ل چنکائی بی (کور بلاخی) د نافچه یا ئاپارانی جیوار دبه ، لی پیشفه چوونا لهشکه رین ئوسمانی مالباتین کورد مه جیوور دکه کو هی دوورتر ههرن . مالبات ، دا داوی دهخوه دگه هینه تفلیسی ول ور ، پهی چهند مهان ، د ۱۹۲۱ ده بافی قانات که لهش دبره . مالاوان به لهنگازو شهره زه دمینه .

جیواربوونا به ره به ره بی یا ره ژما سو فیه تی هیدی هیدی ژبانا وان و یا هه موو جهمعه تا کوردی یا قافقاسیای دگوهه پرینه . هاگوب «لازو» (۲) وئولگا گازاریا (۳) ژ بو خورتین کورد تین بازاری تفلیسی به که مین خوهنده گاها کوردی فه دکرن . ژ بو هیکرنا وان لازو ژ تپین ئهرمەنی ئەلفابه به کا کوردی چی دکه . قانات زی دچه فی خوهندگه هی وگافا کو نه و د ۱۹۲۸ ده وی دقه دینه عه رب شه مو ، کو ب چهند سالان ژوی مه ستر بوو

د شه فا ۳۱-۱۰-۱۹۸۵ ده زانه و وه لاتپاریزی ناقدار قاناتی کوردو ل له نینگرازی وه فات کر . بمرنا وی گه لی کورد به ک ژ هیژاترین زانه یین خوه ، نه نستیتویا کوردی (۱) ، جاره ک دن ، هیمداره کی خوه بی گران بها وندا کر .

ق . کوردو د سال ۱۹۰۹ ده ل گوندی سووسزی ، نیزکی قاقزمانی ، د نافچه یا قهرسی ده هاتبو دنی . ئەف نافچه ، کونها د تخوین کومارا ترکی بی دهیه ، هندی ل ژیر حکمی رووسیا تساری ده بوو . بافی وی ، که لهش خدر ، گوندیه کی به لهنگازی ژعه شیرا به زیدی یا شهرقی بوو . شهری جیهانی فی به کائی نافچه بی سه رو بنی کربوو . وخه ساره کا مەزن گه هاندبوو روونیشته فانتین وی یین کوردی . . . مالباتا قانات ژ بهر شه رو ژ بهر هوفیتی و خوین ریژا ئوردو یین ئوسمانیا مه جیوور ما ئاخا باف و

پارتیا کۆمونیستا ئەرمانستانێ ههشت بوورس ستهندبوو ژ بو
 خوهنده کارین کورد هه رن ل زانین گه ها له نینگرادی خوه ندنا
 بئند بچوین . قانات دبه یه ک ژوان پورسداران . نه و د ئیلون
 ۱۹۲۸ ده دچه له نینگرادی و ل و ر ل بهر ده ستین تا تا .
 فه ره ژمان وی . تا ئۆر به لی چیتین رو هه لاتناسین سو فیه تی یین
 وی ده می و هیکدارین کوردناسیا سو فیه تی ، دبه خوهنده کاری
 ئیراناسی نه و وسا ئی ل جه م ی ی زاروبین قیری بلو وچی و
 زمانین پامیری و ته ق ن ی مارر هینی زمانه قانیا گشتی دبه هی
 خوه ندناوی خلاس نه بوو به کوق . کوردو د ۱۹۳۴ ده ، دبه
 ماموسته ئی کوردی ، پیتشی ل فاکولتا فیلولوژی و دووره ئی ل
 نه ستیتویا خه باتکاران . د ناف ته قه ره قا شه ری جیهانی ئی
 دووه مین ده ته زا خوه یا دوکتۆرای لسه ر «ئافاهی یا پیژه یین
 یتگری (فیلی) ده د زمانی کوردی ده» ته مام دکه و وی د
 ۱۹۴۱ ده دده چاپکرن . کوردناسیا سو فیه تی سال ب سال
 پیشه دچه و کورد ل خوه د قی خه باتا زانستی ده رۆله که به ره
 به ره مه ستر د له یزن .

قانات ب خورقی به شداری شه ری ل دژی نه یاری نازی
 بوو بوو گه مارویا (محاسه را) خه دار تا له نینگرادی ب خوه
 ژبوو . پشتی په رچقاندنا نه یار ، ب فه گه را ناشتی نه و دبه
 نه دما می پارتیا کۆمونیستی تا به کیتیا سو فیه تی . د ۱۹۴۵ ده نه و
 دبه ماموسته ئی زمانی کوردی د به شا ئیراناسی ئی فاکولتا
 روه لاتناسی یا له نینگرادی . د ۱۹۵۹ ده ی تا ئۆر به لی د
 نه ستیتویا گه لین ئاسیانی یا ئاکاده می یا زانستی یا به کیتیا
 سو فیه تی ده به شه کی کوردی ئی سه ر بچوه داتینه و ژ ۱۹۶۱ پی شه
 شه ره فا سه رمیانی فی به شی دبه پارا قاناتی کوردو .

خه باتکاری وه ستیانه ناس ، ق . کوردو د گه له ک وارین
 کورد ناسی ده ئافران دین گرینگ ده یله . ژبو چیکرنا لیسته کا
 خه باتین زانستی یین وی مه ژکانین جهی که لک گرت و محابن
 مه نکاریبوو تیکوزیا ته فاهیان ئاگاهداریان کۆنترۆل بکن . مه
 ستیرکه کی دانیه به رهن ئاگاهداریین کو ده ره جا راستیا وان
 به ش رۆناک نینه لی دکارن ب کیری خوه ندقان بین بیلوگرافیا

ژرن ل گورا په رگالا دیروکی هاتیه چیکرن و مه یه و ب چار
 واران دابه ش کر : زمانه قانی ، فۆلکلۆرو ئه ده بیات ، دیروک ،
 فه ره ه ننگ .

زمانه قانی

- ۱ - ناساندنا گرامه را کوردی یا تا خاتوریان ، د ریا تازه نو .
 ۳۶ و ۳۷ ، ئیریقان ، ۱۹۳۷ .
- ۲ - ب هه فکاریا تا . شامیلوف وی . چوکرمان Oproble ma
 rodaj kurdskom jozke لسه ر په رسا جسنی د کوردی ده) ،
 Revolijucijai pismennost شو ره ش و ئه ده بیات ، نو ۱ .
 مۆسکفا ، له نینگراد ۱۹۳۰ ، ر ، ۱۷۹-۱۸۰ .
- ۳ - ب هه فکاریا تا . شامیلوف وی . چوکرمان Ob izafete
 v. Kordskom jazke (ئزافه د زمانی کوردی ده)
 Revolijuciya i pismennost «شو ره ش و ئه ده بیات» نو ۱ .
 مۆسکفا - له نینگراد ۱۹۳۳ ، ر ۵۱-۵۶ .
- ۴ - لسه ر زمانی ئه ده ئی ئی ئه رمه نیستانا سو فیه تی ، د ریا
 تازه ، نو ، ۳۱ ، ئیریقان ، ۱۹۳۳ .
- ۵ - قایقه یین نفیساندنا زمانی کوردی ، د ریا تازه ، نو ۳۳ ،
 ئیریقان ، ۱۹۳۳ .
- ۶ - پیشه برنا زمانی کوردی ، د ریا تازه ، نو ۶۸ ، ئیریقان
 ، ۱۹۳۴ .
- ۷ - Obravanie sloznyx glagolov v kurdskom jazyke
 (ئافاهیا پیژه یین لیگه ری د زمانی کوردی ده) ، کورته یا ته زا
 دوکتۆرای ئی ، له نینگراد ، ۱۹۴۰ ، ۴ ر .
- ۸ - گراماتیکا زمانی کورمانجی ژ بو نا ده رسخانی د ۳-۴ ،
 ئیریقان ، نه شیره تا ده وله تا ئه رمه نیستان ۱۹۴۹ ، ۱۵۷ ره ف
 ریزمانا کورمانجی رۆله که گرینگ له یست د خوهنده گاهین
 کوردی یین ئه رمه نیستانا سو فیه تی ده ، ب ئالفه یا کرلیک
 (رووسی) هاتیه نفسین .
- ۹ - راستنفسینا کوردی ، د ریا تازه ، نو ۵۸ ، ئیریقان ،
 ۱۹۵۵ .

K voprosam slovoobrazovaniya v kurdskom – ۱۵
 jazke 1 – leksiko – grammaticeskoe znacenie
 udvoenija slov v kurdskom jazyke 2 –
 Obrazovanie ovtlecennyx imen v kurdskom jazyke
 (لسەر پرسین چینگرنا په یشان د زمانی کوردی ده .
 ۱ – مانا فرههنگی و ریزمانی یا دوجار بوونا په یشان .
 ۲ – چینگرنا ناقتین موجههت د زمانی کوردی ده) د
 voprosy Grammatiki i istorii costocnyx jazykov
 – VGIV ، مۆسکفا – له نینگراد ، ۱۹۵۸ ، ر ، ۱۰۹ –
 odvux principax obrazovaniya sloznyxslov . ۱۴۸
 podcinite lnogo tipav kardskom jazyke – ۱۶
 (لسەر دوو ننگههین چینگرنا په یفتین هه فه دودانی بین پینگر
 د زمانی کوردی ده) ksiv نو ۲۴ ، ۱۹۵۹ ، ر . ۷۴-۶۵ .
 Obéktnoi subéktnoe sprjaženie – ۱۷
 perexodnogo glagola y jurdskom jazyke na
 materiale dialektov kurmandžii sorani (بکارانینا
 لینگههرا ده ریاسهک د زمانی کوردی ده ژبهه مانه ریله لین زاراقین
 کورمانجی و سورانی) گۆتار د کۆنگرا نافنه ته وهی یا ۲۵ تا
 رۆهه لاتناسان ، مۆسکفا ، ۱۹۶۰ ، ر .
 O zacenijax i Funkcijax suffiksa – K – (aka) – ۱۸
 v kurdskom jazyke
 (روومهت و کارینه یین پاشدانیا – ك – (ئاكا) د زمانی
 کوردی ده)
 di Issledovanija po istoril kultury narodov vostoka
 vcest Akademika I.A. Orbeli (لینگهه رین لسەر دیروکا
 چاندین گهلین رۆهه لات به رهه فوکا دیاری ژا کاده میفان ی .
 ئا . ئۆر به لی) ، مۆسکفا – له نینگراد ، وه شانا ئا کاده میا
 زانستی یا به کیتیا سو فیه تی ، ۱۹۶۰ ، ر ، ۳۶۸ – ۳۶۱ .
 ۱۹ – گراماتیکا زمانی کوردی بو نا ده رسخانی د ۵-۸ ،

Kritika ošibocnyx čzgljadov na kurdsij jazyk – ۱۰
 (ره خه یا دیتین خه لهت لسەر زمانی کوردی) ، د
 Kratkie soobščeniya instituta vostokovedeniya, ks
 ۷ ، مۆسکفا ، ۱۹۵۵ ، ر ، ۶۱-۴۳ (ره خه یا ته ورین
 ژافه تی یین مار کوب . ملله ر ، ئو فلجه فسکژوی چوکه رمان
 ته تیبقی زمانی کوردی کره) ته وره حان حاجی مارف فی
 لینگه رینه ب نا فی (ره خه له بیرو باوه ری هه له له باره ی زمانی
 کوردیه وه) . وه رگه رانده کورمانجیا خواری (سورانی) و د
 هه ندیک بیرو باوه ری هه له له باره ی زمانی و میژوویا کورده وه
 ده ده رخسته ، به غدا ، ۱۹۷۳ – ۱۹۷۴ ، وه شانا کۆرا
 زانیاری یا کوردی ، ر ، ۶۹-۱۰۵ .
 ۱۱ – گراماتیکا زمانی کوردی سه ر زارافی کورمانجی بو نا
 کومید ۵-۶ ، ئه ریقان ، وه شانخانا هایبه ته رات ، ۱۹۵۶ ،
 ۱۵۷ . چاپا نوویا پرتووکا کو د ۱۹۴۹ ده ده رکه ته بوو .
 ۱۲ – Nimerativnye slova v kurdskom (به یفتین
 هه ژمارتنی د زمانی کوردی ده) ، د Kslv ، جلد ۱۲ ،
 مۆسکفا – له نینگراد ، ۱۹۵۶ ، ر ، ۳۶-۲۸ .
 ۱۳ – Fonetika, morfologia (کورماندزی)
 Grammatika kurdsjo jazyk (ریزمانا زمانی کوردی ،
 کورمانجی ، فونه تیک ، مورفولوژی) مۆسکفا – له نینگراد ،
 ۱۹۵۷ ، ۳۴۷ ر . وه شانا نه کاده میا زانستی یا به کیتیا
 سو فیه تی . ئه ف ریزمانا کورمانجی ، ب زمانی رووسی ، ب
 بیرانینا لینگه رینین ریزمانی کوهه تا سالین ۱۹۵۰ هاته کرن ،
 ده سه ته پی ده که (ر ، ۴-۱۴) . د داویا وی ده پینچ چیرۆک و
 هه له سه تین کوردی ب تیبین لاتینی و کرلیکی نفیسی (ر ،
 ۳۰۰-۳۳۴) و پرتووکناسیه که هه لبارتی (ر ، ۳۳۶-۳۳۸)
 هه نه .
 ۱۴ – Kurdkij (زمانی کوردی) di Sovremennyj Iran
 jazyk (ئیرانا هه مده م) ، مۆسکفا ، ۱۹۵۷ ، وه شانا
 ئا کاده میا زانستی یا به کیتیا سو فیه تی ، ر ، ۶۰-۷۵ .

ب ماته‌ریه‌لین زاراقین کورمانجی و سۆرانى (ئاکاده‌میا زانستی یا به‌کیتیا سۆفیه‌تیی ، نه‌نستیتویا رۆه‌لاتناسی ، مۆسکفا ۱۹۷۸ ، ۲۹۴ ر . ریزمانه‌ک به‌ر هه‌قدایی یا هه‌ردو زاراقین نه‌ده‌ی بین کوردی^(۴) .

فۆلکلۆر و نه‌ده‌ییات

۲۶ - ب هه‌فکاریا ی . ی . چوکه‌رمان ، Kurdschio teksty (مه‌تین کوردی) د Iranski jazyke جلد ۲ ، مۆسکفا - له‌نینگراد ، ۱۹۵۰ ، ر ، ۶۱-۲۹ مه‌تن و وه‌رگه‌راندنن مامی نه‌یشی و نه‌بووزید بن هه‌لال ته‌فی نیشه‌یه‌ن رونا، که‌ر .

۲۷ - تاریخا نه‌یساندن و چاپکرنا فه‌ره‌ه‌نگیت کوردی ، د رۆناهی نو ۸ و ۹ ، به‌غدا ، ۱۹۶۱ .

۲۸ - ب هه‌فکاریا م . روده‌نکو Kurdske poslovice i pogovorki (مه‌ته‌لوکین کوردی) د pogovorki marodov vostoka, M.I.V.L. مۆسکفا ، ۱۹۶۱ ، ر ، ۳۳۹ - ۳۳۰ .

۲۹ - سیفا حاجی ، ده‌ستانه‌که رۆمانتیک ئا کوردی ، مۆسکفا ، ۱۹۶۲ .

۳۰ - فه‌لای ده‌مدم ، ده‌ستانه‌که میرخاسی یا کوردی مۆسکفا ، ۱۹۶۲ .

۳۱ - مه‌می نه‌یشی ، ده‌ستانه‌که رۆمانتیک ئا کوردی ، مۆسکفا ، ۱۹۶۲ .

۳۲ - پیشگوئنا (ر ، ۵-۱۱) پرتووکا مارووف خه‌زنه‌دار کیش و قافیه‌ لشمی کوردیدا ، به‌غدا ، ۱۹۶۲ ، ۶۷ ر .

۳۳ - ب هه‌فکاریا ی . ی چوکه‌رمان iz kurdkogo eposa di Iranskij sbornik k semides jatipjtiletiju prof. i.i. zarubina, Moskva 1963. I.Z.

Vostocnoj Lireatury ئاکاده‌میا زانستی یا به‌کیتیا سۆفیه‌تیی Inst jazykounanija + Inst Narod Azii I.V.L ، ر

نه‌ریفان ، ۱۹۶۰ ، ۲۰۶ ر . ئه‌ف ئافراند چا‌پا نوویا پرتووکا کو د ۱۹۵۶ ده‌ره‌که‌تی به . نه‌یسکار به‌شه‌ک لسه‌ر فۆنه‌تیکیی ب سه‌ره‌فه‌ کره‌یه ، کو د چاپین به‌ری ده‌ نه‌بوو .

۲۰ - (زمانی کوردی) Kurdschij jazy/ Moskva, 1961, 79 r. Izdatelstvo vostočnoj literatury jazyki zarubežnogo vostoka i afriki, pod obščej redakciej prof. G.P. Serdjučenko (کوره‌ته‌یه‌ک بچووک ، ب زمانی رۆوسی ، ئا ریزمانا کورمانجیا ژۆرین و نافه‌ندی کوردی ب ئالفابه‌یا کیریلیک هاته‌یه نه‌یسین .

۲۱ - Suffiksacija v Kurdskom jazyke (پاشدانی د زمانی کوردی ده) ، د KSIV نو ۶۷ ، مۆسکفا - له‌نینگراد ، ۱۹۶۳ .

۲۲ - زمانی کوردی ، ریزمانا ، کتیبیا ده‌رسی بۆنا ده‌رسخانید ۷-۴ ، چا‌پا نوویا پرتووکا د . ۱۹۶۰ ده‌ره‌که‌تی وه‌شانین کۆمکار فی پرتووکیی قه‌لباندنه‌ تیبین لاتینی و د ۱۹۸۱ ده‌ نهرانکفۆورتیی چاپ‌کره‌ .

۲۳ - Kategorija rodai obektnaja konstrukcija v zaza (جسن و ئافاهیا به‌کسه‌ر د زازایی ده) د Iranskoe jazykoznanie ، مۆسکفا ، ۱۹۷۵ ، ر ، ۱۰۴ - ۱۱۸ - ئیبراهیم عه‌زیز ئیبراهیم فی به‌ندی ب نافی (حاله‌ته‌کانی جنسی و بی به‌وکار له‌زازاده) وه‌رگه‌راندیه کورمانجیا نافدندی (سۆرانى) و د کۆفاری کوری زانیاری کورد ده ، جلده ، به‌غدا ، ۱۹۷۷ ، ر ، ۲۳۶ - ۲۶۳ ده‌ به‌لاف کره‌یه .

۲۴ - Esce raz o Formax množestvennogo čisla imena v kurdskom jazyke (جاره‌ک دن لسه‌ر ته‌شه‌یین یه‌ژماریا ئافان د زمانی کوردی ده) د Instvost A.N., Leningradskoe otdelenie جلد ۱ ، مۆسکفا ۱۹۷۷ ، ر ، ۲۵۶ - ۲۵۹ .

۲۵ - Grammatika Kurdskiego jazyka, na materiele dialektov, Kurmandzi i soran: (ریزمانا زمانی کوردی ،

٢٤٩ - ٢٥٥ .

٣٤ - بیرو باوهر کوردایه تی د نفیسارید نهحمه دی خانی ده ، دچیا نو ، ٧ ، بهرلین ، تهباخ ١٩٦٩ ، ر ، ٣-٦ و نو ٨ ، کانوون ١٩٧٠ ، ر ، ٣-٤ .

٣٥ - لیگهرین لسهر نهده بیاتا کوردی لئیراقی ، NAA (کوفارا گهلین ناسیوا ئافریکایی) ، نو ، موسکفا ١٩٧٥ ، ر ، ١٤٣-١٥٥ . شوکریه رهسول فی خهباتی وهرگه راندیه کورمانجیا نافهندی و دکوفاری کوری زانیاری ئیراق ، دهستهی کوردی ، جلد ٧ ، بهغدا ، ١٩٨٠ ، ر ، ٨١-١١٢ ده بلاف کریه لیگهرین لسهر نهده بیه تا کوردی لئیراقی ژداویا سه د سالا داوین تا سالی ١٩٦٠ نه سنی رهسول ته نی بهندی وهرگه راندیه هن شاشین وی ژی راست کریه .

٣٦ - کومه له تیکستی فولکلوری کوردی ، بهغدا ، وهشانا کوری زانیاری کورد ، ١٩٧٦ ، ٢٧٣ ر شوکور مستهفا و نه نوه ر قادر محمه د فان مه تین کورمانجی قهلباندنه تیپین عه ره بی یین کو لئیراقی بکار تین . پرتووک ب که تیه که عه وره جان حاجی مارف لسهر دیروکا پیکانینا به رهه فوکین فولکلورا کوردی ده ست پی دکه . تی ده ده ستانین : عه له محمه دی نیچیرقان ، نه بوو زیدی بن هلال ، میرزا مه موود ، چیروکا توتوی ، فیرو پور سور ، میرمح ، نهحمه دی بهخته وار ، دو ریوی ، نهحمه دی پاله ، دمدم ، پهن دین پیشینان ، فولکلور کوردین ئازیرنجانا سو فیه تی ، گه پی پیشینان ، دو پارا شیر . ، تیده ر خستووک هه نه

٣٧ - ده رهه قا شو فید مه م و زینی ، زارگوتن و شوفا مه م و زینا نهحمه دی خانی ژ نفیسارا په یوه ندیا فولکلورو لئیراتوورا کوردی ، دکوفاری کوری زانیاری کورد ، جلد ٦ بهغدا ، ١٩٧٨ ، ر ، ٧٨-١١٠ .

٣٨ - بیرو باوهر و ته نه ره ره ری لفولکلورو لئیراتوورا کورددا ، دکوردستان ، دهنگی به که تیا خوهنده کارو لاوانین کوردستان لئاورویا ، نو ، تهباخ ١٩٨٣ ، ر ، ١٥-٢٤ . نهف نفیسار پاشی نب کورمانجیا نافهندی ب نافی (بیرو باوهری

نشمانپه ره ره ری له فولکلورو نهده بی کوردیدا) دکوفارا پیشهنگ ، مو ، ٤ کانوون ١٩٨٣ ده ده ره که تیه .

٣٩ - تاریخا نهده بیه تا کوردی ، جلد ١ ، ستوکهولم ، وهشانین رۆژا نوو ، ١٩٨٣ ، ١٩٢ ر (٥) .

جلدی به که مین ئی فی پرتووکا کوب کورمانجی و تیپین لاتیینی هاتیه نفیسین لسهر ژبان و ئافران دین شاعرین کوردستانا باکوره ، عه لی حهریری ، نهحمه د مه له باتی . فه فی تهیران ، مه له پی جزیری ، سه لیم سولیان ، نهحمه دی خانی ، حارس بتلیسی ، په رته و به گی هه کاری ، شیخ خالد ، سیاه بووش ، جگر خوین ، ئوسمان سه بری و قه دری جان . تیده وسا ژی که تنه که در ژه هیه لسهر ته فاهیا خه باتین کو ژوهشانا Recueil de notices et recits kourdes تا جابا ل ست په ته سبورگی د . ١٨٨٠ ده تا ئیرو لسهر نهده بیه تا کوردی هاتنه کرن نفیسار لسهر رولا چاپه مه نیا کوردی پر رادوهسته .

٤٠ - تاریخا نهده بیه تا کوردی ، جلد ٢ ، ستوکهولم ، ١٩٨٥ ، ١٧٨ ر . نهف جلدی دووه تا تاریخی لسهر ژنه نگاریین و ئافران دین شاعرین کوب کورمانجیا نافهندی نفیسینه نالی ، کوردی ، حاجی قادر کوئی ، شیخ رهزا ته له بانی ، نهده ب ، عه بدلا مسباح ، مه لا محمه د کوئی ، وهفالی ، غه ریق ، بیخود ، زیوه ر ، سه بری ، سه لام ، سالم ، قانع ، نهحمه د موختار به گک ، پیره میتر ، عه بدوللاه گوران ، دلدار ، بیکهس ، ره میز مه لا مارف ، هه ژار .

دیروک

Zarubežnaja kurdska literatura O S S S R - ٤١ (وهشانین کوردین ده ره که لسهر ی . ک . س . س) (٦) د . Naucnja sessija G C U V g . Leningradskaja Gosudarstvennako ordena, Lenina Univ im. A.A. Ždanova له نینگراد ١٩٨٩ ، ر ، ٤٥-٤٦ .

Zaruberžnaja kurdska literatura o polozenii - ٤٢ (وهشانین کوردین ده ره که لسهر ره وشا

٤٨ - Trudy P.L. Lerxa po kurdovedeniju — k — voprosu ob izucenii istorii kurdiv v Rossii (خه باتین ، پ ، ل ، له رخ لسه ر کوردناسی لسه پرسا داهوورنیا دیروکا کوردان لروو سیایی) د Ocerki po istorii Russkogo vostokovedenija ، مؤسکفا ، ئاکادهمیا زانستیا نه نستیتویا روه لاتناسی ، جلد ٤ ، ١٩٥٩ ، ر ، ٣٩-٥١ ، ئەف خه بات هاتیه وه رگه راندنه کوردیا نافه ندی و ل ژیر (نوسراوه کانی لیرخ له باره ی کورده وه) د کوفاری کوری زانیاری کورد ، جلد ٢ ، به غدا ١٩٧٤ ، ر ، ٦٢٤-٦٦٣ ده چاپ بوویه .

٤٩ - Razvitie sovetskogo kurdovedenija (پیشفه چرونا کوردناسیا سوڤیه تی) . د Ucenye Zapiski instituta vostokovedenija ئاکادهمیا زانستی یا YKSS ، جلد ٢٥ ، مؤسکفا ، ١٩٦٠ ، ر ٥٧-٦٧ .

٥٠ - تاریخا چیکرن و نه شریاتا فرهه نگی کوردی ، د روژناهی ، به غدا نو ، ٩ و ١٠ ١٩٦١ .

٥١ - بری کورد ناسی ل له نینگراد د چیا ، نو ٤-٥ ، ١٩٦٧ - ١٩٦٨ ، ر ، ٤-٥ .

٥٢ - کتیب و مقالید کوردناسی ، د ، چیا ، نو ٦ و ٧ ١٩٦٩-١٩٦٨ .

٥٣ - له بابته نه فیسکار ، زمان و ئلیفایی پرتووکی دینی ئیزدیان ، د کوفاری کوری زانیاری کورد ، جلد ١ ، ١٩٧٣ ، ر ، ١٣٢ - ١٧٩ .

٥٤ - شیکردنه وه ی به لگه کانی گه زنه فون^(٧) ده رباره ی کاردوخه کان ، د هه ندیک بیرو باوه ری هه له له باره ی زمان و میژوی کورده وه ، به غدا ، ١٩٧٣ - ١٩٧٤ ، ر ، ١٠٦ - ١٢٠ .

١٢٠ . نه وره حانی حاجی مارف ته فاهیا گوتارا کوقاناتی کوردو د کونفرانسا ئیرانسان ئاز بو خاترا شیسست سالیبا پرؤفه سور بۆلدره ف ده خوهندبوو وه رگه راندیه کورمانجیا نافه ندی کورته به که فی گوتاری د ١٩٦٩ ده ل مؤسکفایی ده رکه تبوو . مارووف خه زنه دار فی کورته بی کربوو کوردی و د ده فته ری

کوردین ی . ک . س . س) د Ucenye Zapiski L GU ، ١٩٥٢ ، نو ١٢٨ ، ریزا روه لاتناسیا زانستی ، نو ، ٣ Istorija Filologija فوستوکا ، ر ، ١٣٦-١٥٠ .

٤٣ - Falsifikacija istorii kurdiv v persidskoj burzuazoj istoriografii (ته حریفا دیروکا کوردان د دیروکفیسیا بوورژووازی یا فارسی ده) . له نینگراد ، نو ١٧٩ ، ریزا روه لاتناسیا زانستی نو ٤ ، ١٩٥٤ ، ر ، ١٢٠-١٣٧ . ئەف نفیسار ره خه به که لسه ر پرتووکا غولام ره زا ره شید یاسمی kord ve peyvestegiye tarixi ve nejadiye (کوردو په یوه ندیتین وان ئین دیروکی و ریگه زی) . نه وره حان حاجی مارف فی ، به ندا ق . کوردو وه رگه راندیه کوردیا نافه ندی و د هه ندیک بیرو باوه ری هه له له باره ی زمان و میژوی کورده وه ، به غدا ، وه شاناکوری زانیاری کورد ١٩٧٣ - ١٩٧٤ ، ر ، ٣٤-٦٨ ، به لاف کریه و عه بدوللا ه مه ردووخ زی وی کریه فارسی و د کوفارا ئالفبا ، نو ٥ ، پاریسن ، ١٩٨٤ ده چاپ کریه .

٤٤ - Xacatur Abovian kak kurdoved — etnograf (خاچاتور ئابوڤیان وه کی کوردناس - ته تنوگراف) د Izvestija A.N. Arm SSSR ، ریزا زانستی ئین جفا کی جلد ٢٠ ، ئیریقان ١٩٥٥ ، ر ، ٨٩-٩٨ .

٤٥ - Xacatur Abovian kak kurdoved issledovatel (خاچاتور ئابوڤیان وه کی کوردناس - لیگه ر) د Ocerki po istorii russkogo vostokeyedenija (نیرین لسه ر دیروکا روه لاتناسیا رووسی) جلد ٢ ، مؤسکفا ، ١٩٥٦ ، ر ، ٣٦٠-٣٨٠ .

٤٦ - Kurdy (کورد) di Narody perednej Azii (گه لین ئاسیا نیریک) ، مؤسکفا ، ئاکادهمیا زانستی یا UKSS ، ١٩٥٧ ، ر ، ٢٤٢ - ٢٦٠ .

٤٧ - uspexi sovetskogo kurdovedenija (پیشفه چوئین کوردناسیا سوڤیه تی) د کومونست ئیریقان ، ٦ ، ١٠ ، ١٩٥٩ ، نو ٢٣٦ (٧٧٠٩) ، ر ، ٣ .

كوردەوارى نو، ۱، كانوون ۱۹۷۰، ر، ۱۲۱-۱۲۶ دە پەلاڧ كرىبوو.

۵۵ - چەند تېئىنەك لىسەر كىتەپكەى ڧلجە ڧىسكى، د هەندىك بىرو باوەرى هەلە لە بارەى زمان و مېژووى كوردەو، بەغدا ۱۹۷۳ - ۱۹۷۴، ر، ۱۲۱-۱۴۱، ئەڧ نفىسارا كۆب رووسى ھاتىە نفىسەن لى چاپ نەبوو بە ئورەحمان حاجى ماف وەرگەراندە كوردىا نافەندى نو ل ڧلجە ڧىسكى شاگرتى ئاكادەمىشان مارر بوو تەورين وى يين (زافەتى) تەتقى كوردى دكەف كوردو ل بەر وى رادبە.

۵۶ - سەرنجەك لە نووسراو كەى ئاكۆپوڧ، رەخەى مېژووى لە مەسەلەى نەزادى كورددا، د هەندىك بىرو باوەرى هەلە لە بارەى زمان و مېژووى كوردەو، بەغدا ۱۹۷۳ - ۱۹۷۴، ر، ۱۴۲ - ۱۶۶ گ. ب. ئاكۆپوڧ، ئىرو سەروكى بەشى كوردناسى يى زانینگەها ئەرىڧانى، شاگرتەكى ئاكادەمىشان مارە، ق. كوردو ب خورق ل دزى تەزىن وى يين لىسەر ئەسلى كوردان دەردكەڧە.

۵۷ - ى ئا ئوربەلى و كوردناسى، وەرگەراندە و تېئىنە ئورەحمانى حاجى ماف، د كۆڧارى كورى زانىارى كورد، جلد ۳، بەغدا، ۱۹۷۵، ر، ۱۱۳ - ۱۴۲.

۵۸ - ما رگرتا بورسنوڧا رودەنكو ۱۹۲۶-۱۹۷۷، د ۱۹۷۷ N.A.A. نو، ۴، ر، ۱۴۷ نفىسارەكە لىسەر مرنا كوردناسا سۆڧەتى يا نافدار رودەنكو.

۵۹ - K. istorii kurdskoj periodiceskoj pecati (گازەتا كوردستان) (لىسەر دىروكا كۆڧارا كوردى كوردستان)، د pismennye pamjatniki i problemy istoril kultury narodov vostoka ئاكادەمىا زانستى يا YKSS جلد ۲، ئەنستىتويا رۆهەلاتناسى، مۆسكفا، ۱۹۸۲، ر، ۱۱۹-۱۲۵.

۶۰ - دسىرتاسىن كوردناسى، د رۆزا نوو، كۆڧارا ھونەرى چاندى و ئەدەبى، نو، ۸، ستوكھۆلم، ۱۹۸۵، ر، ۴۷۷. نفىسكار قالا ھەموو تەزىن دوكتوراينى كو خوەندەكارين

سۆڧەتى ئان نە سۆڧەتى ل بەكىتبا سۆڧەتى د وارى كوردناسى دە چىكرنە دكە ۳۸ تەز لىسەر ئەدەبىيات و ڧۆلكلورا كوردان ۱۸۱ تەز لىسەر زمانى كوردى و زارافىن وى.

۶۱ - نفىسارا كورته بەرى يا تاريخا كوردناسىارووسستان و سۆڧەتستانى، درۆزانوو، كۆڧارا ھونەرى، چاندى و ئەدەبى نو ۱۱ ستوكھۆلم، ۱۹۸۶، ر، ۶-۱۱.

فەرھەنگ

۶۲ - چەند گۆتن لىسەر فەرھەنگا ڧلەبى كوردى، د رىا تازە، نو، ۳۱، ئەرفان، ۱۹۳۳ نفىسارەكە كورت لىسەر Armjano - kurds kij slovara، ڧ، پەتويان، ئەمىنى عەڧدال، حاجى جندى و چ گەنجو، ئەرىڧان، ۱۹۳۳، ۳۳۰، ر، ۹۰۰۰ گۆتن. slovar

۶۳ - Kurdsko - Russkij فەرھەنگا كوردى رووسى مۆسكفا ۱۹۶۰، ۸۹۰.ر.

ب ۳۴۰۰۰ گۆتئىن خوە ئەڧ فەرھەنگا فرەھترىن فەرھەنگا كوردى بە كو تا ئىرو ھاتىە چاپكرن ئەو ئالفابەيا ھاوارى ب كار تىنەو دەنگىن ع، ح، غ، ب سەر زىدە دكە ژبو نىشانانانا ھن خاستىن ئاخافتنا كوردى. كانىن خەباتا ق كوردو ئافراندئىن كوردى يين كول سۆڧەتستان و ل وەلاتىن دە دركەتە نە. گۆتئىن بەرھەڧكرى ب پراىا مەزن، ئىن كورمانجى نە.

۶۴ - ب ھەڧكارىا زارى ئا يوسوڧوڧا Kurdsko Russkij Slovar (سورانى) مۆسكفا، ۱۹۸۳، ۷۵۲، ر، دۆرا ۲۵۰۰۰ گۆتئان، ئەڧ فەرھەنگەكە گرىنگ ئا كورمانجى نافەندى بە (زارافىن سولئانىە، ھەولير، رەواندوو، كۆى سانجەق، كركوك، ماھاباد، شنو، بانى، سەنەندەژ) كوردى ب تېئىن عەرەبى يين كو كوردىن عىراقى و ئىرانى ب كار تىن ھاتىە نفىسەن و گۆتن ل گۆرا رىزا ڧى ئالفابەبى ھاتنە ب رىزكرن. گەلەك پىپۆرىن كوردى يين ژ كوردستانا عىراقى بەشدارى پىكانىنا ڧى فەرھەنگى بوونە پىشتى ھەر گۆتنى

ئىسپاندا وى يا ب تىپىن لاتىنى (ئالفابىيا ھاوارى) ھايتە دىن . فەرھەنگ ھالەتەكى خەباتى ئىيىباھوب سەر دەب ئوایەكى خوەشك ھايتە چاپ و پىشكىش كرن .

تىنى :

- ئەف نىسارا جۆس بلاو ، برۆفیسورا زمانى كوردى ل نىنگەھا پارىسى ، ژبو كۆفارا ھىيى ب زمانى فرانسى ھايتە ئىسپىن و ھەفكارىن كۆفارى وى وەرگەراندە كورمانجى .

تېلەر :

- كۆفارا ھىيى HEVI ، ھەژمار ۵ گۆلان ۱۹۸۶ ، ئەنستىتويا كوردى ل پارىسى بەلاف دكت .

تىنى :

- ۱ - مەبەست ئەنستىتويا كوردى ل پارىسى يە .
- ۲ - زاناو نىشمان پەرورەكى ئەرمن بوو .
- ۳ - زاناھەكا دەست ھەل و خىزانا ھاگۆپ بوو .
- ۴ - د . كوردستان موكرىانى ئەف كىتبا ھان وەرگەراندە كورمانجى خوارى (سورانى) و يابەلافكرى .
- ۵ - من ئەف پرتووك وەرگەراندە سەر تىپىن عەرەبى و ھندە بېتەن وى د كۆفارا رۆشنىرى نوى (ھ ۱۱۲ ، سالا ۱۹۸۷) و رۆژناما عىراقى دە بەلاف كرنە .
- ۶ - ى ك . س . س : بەكىتبا كۆمارىن سوشىالستىن سوڧىەتى

۳ - پەندى پىشپانى كوردى ، ل كىتبا (پەندى پىشپان و قسەى نەستەق گەلەن رۆھەلات) مۆسكفا ، ۱۹۶۰ .

۴ - ئەحمەدى خانى و بەرھەمى ئەدەبى ، كۆفارا روناھى ، نو ۱۰-۹ بەغدا ۱۹۶۱ .

۵ - پىشگرو پاشكر ل زمانى كوردىدا ، ل كىتبا (فیلۆلۆژيا ئىرانى) مۆسكفا ۱۹۶۳ .

۶ - جى ناوى لكاو ل زمانى كوردىدا ، ل كىتبا (لېنگەرین لسەر دىروكا چاندېن گەلەن رۆھەلات) لە نىنگراد ۱۹۶۵ ، ر ۵۶-۵۷ .

۷ - بەراوهر دكردنا رىژمانا زمانى كوردى ، ناما دوكتوراوى يە ل سالا ۱۹۶۸ دوكتورا علومى (ناووك) پى وەرگرتى يە .

۸ - ب ھەفكارىا خ ، مورادوف ، م . رۆدنكو ، ع . شەمو ، بى جوكرمان . گورانى و حىكايە تىد كوردى ، مۆسكفا ۱۹۶۹ .

۹ - د ملكى (زازاكى) يا باتوومى (فۆلكلور) كۆفارا ھىيى نو ۵ گۆلان پارىس ۱۹۸۶ . ر ۸۵-۸۷ .

۱۰ - گەلەك نىسار د رۆژناما ئەل حورىە (حەسەن ھىيار و رەوشەن بەدرخان و نوورەددىن دەرسى ل بەيرووتى دەردئىخستىن) بەلاف كرنە .

فەرھەنگوك

ئەنستىتويا كوردى : نامورگا كوردى
ھىمدار : دامەزىنەر
ونداكر : بزرگرد
ھۆفقى : وەحشى-ھەبوانى
ئوردوئىن : لەشكەرئىن
ئىارى : قەبەرى
فاكولتە : كولىژكولچ
سەرمىانى : سەروكانى
بۇ : مەبەست ھەژمارا رۆژنامى بان كۆفارى يە
كۆم : پۆل - رىز
وہشانا : پەلافوكا
دىرۆك : مېژوو
دسېرتاسى : نامەى دوكتورا .

۷ - كەزەنەفون : نىسكارى يەونانستانا كەفئارە ، كسەنەفون .

كارىن زانستى ئىن پروفیسور قاناتى كوردو ھندە زورن ، كو دى گۆتارىدا ھەموو نەھاتن دەست نىشان كرن ، و ئەفەزى ھندەك كارىن دن ئىن وىنە :

۱ - بنچىنەى رىژمانا زمانى كوردى ، ئەف گۆتارە ل كۆنفرانسا كوردناسى ئى كە ل سالا ۱۹۳۴ ، ل يەرىقانى ھايتە گرئىدان يا خواندى .

۲ - كوردئىن ئەرمنستان ل ئەدەبى دەرهفەدا ، رۆژناما رىياتازە ، يەرىقان ۱۹۶۰ .